

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MUSTAQILLIK YILLARIDA HUQUQBUZARLIKLAŖ PROFILAKTIKASI SOHASIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI

O'zbekiston Respublikasi IIV

Akademiyasi 3-kurs 316-guruh kursanti

Maxammatov Samat Qodirqulovich

ANNONTATSIYA

O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasida amalga oshirilgan islohotlar va ularning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni katta ahamiyatga ega. Mustaqillikka erishganidan so'ng, O'zbekiston hukumati o'zining ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy tizimini qayta qurish jarayonida huquqbuzarliklar profilaktikasiga alohida e'tibor qaratdi.

ANNONTATION

The reforms implemented in the field of crime prevention in the years of independence of the Republic of Uzbekistan and their role in the development of society are of great importance. After gaining independence, the government of Uzbekistan paid special attention to crime prevention in the process of restructuring its social, political and economic system.

Tayanch so'zlar: sog'lom muhit yaratish tizimi, plyuralizm, huquqiy baza, ta'lim va targ'ibot, huquqiy ong va huquqiy madaniyat, siyosiy barqarorlikka xavf, ijtimoiy buzilish, iqtisodiy rivojlanishning susayishi.

1. Yangi huquqiy bazaning yaratilishi

Mustaqillik yillarida O'zbekistonning huquqiy tizimi tubdan isloh qilindi. 1992 yilda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, shuningdek, jinoyat, fuqarolik, ma'muriy va boshqa huquqiy kodekslar, qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlar huquqbuzarliklar profilaktikasini samarali amalga oshirishga yo'naltirilgan. Ayniqsa, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jinoyatchilikni oldini olishga qaratilgan qonunlar muhim ahamiyatga ega.

2. Jinoyatlarning oldini olish tizimining shakllantirilishi.

Jinoyatchilikning oldini olish borasidagi tashabbuslarni amalga oshirishda ichki ishlar organlari va boshqa davlat organlarining faoliyati muhim rol o'ynadi. Bu jarayonda, xususan, profilaktika inspektorlari faoliyatining yaxshilanishi, mahalla tizimining rivojlanishi va jamoat nazoratining oshirilishi ahamiyat kasb etdi. Mahallalar, hududiy nuqtada jinoyatchilikni oldini olish va fuqarolarni huquqbuzarliklardan ogohlantirishda asosiy o'rin tutgan.

3. Ta'lim va targ'ibot ishlarining kuchaytirilishi

O'zbekiston hukumatining huquqbuzarliklarni oldini olishdagi muhim islohotlaridan biri ta'lim sohasida amalga oshirilgan o'zgarishlardir. Huquqiy madaniyatni oshirish va jamiyatda huquqiy bilishni targ'ib qilishga alohida e'tibor berildi. Maktablarda, oliy o'quv yurtlarida huquqshunoslik ta'limi va huquqiy tarbiya dasturlari kuchaytirildi. Shuningdek, huquqbuzarliklar haqida keng jamoatchilikni xabardor qilish uchun ommaviy axborot vositalari faol ishlay boshladi.

4. Jinoiy xatti-harakatlarni aniqlash va tahlil qilish

Huquqbuzarliklarni oldini olishda jinoyatlarni oldindan bashorat qilish va tahlil qilish tizimlari rivojlantirildi. Bu, ayniqsa, jinoyatlarning qayta-qayta sodir bo'lishi yoki biror hududda ularning ko'payishini aniqlash va ularga qarshi tezkor choralar ko'rish imkonini yaratdi. Jinoyatlarning sabablarini tahlil qilish va ularni kompleks ravishda bartaraf etish uchun turli organlar, jumladan, ijtimoiy xizmatlar, psixologlar va huquqshunoslar birgalikda ish olib bordi.

5. Ijtimoiy xizmatlar va rehabilitatsiya tizimi

Jinoyatchilikning oldini olishda rehabilitatsiya va ijtimoiy yordam ko'rsatish tizimining ahamiyati oshdi. Ayrim jinoyatlar, asosan, ijtimoiy muammolar tufayli sodir bo'lishi mumkin, shuning uchun ijtimoiy rehabilitatsiya markazlari va profilaktik xizmatlar tashkil etildi. Bu tizimning asosiy maqsadi jinoyatchilarga huquqiy, psixologik, va ijtimoiy yordam ko'rsatish orqali ularni jamiyatga qayta integratsiya qilishdir.

6. Jinoyatchilikni kamaytirishga qaratilgan xalqaro hamkorlik

O'zbekistonning mustaqillikka erishganidan so'ng, xalqaro huquq tizimiga qo'shilishi va jahondagi boshqa davlatlar bilan hamkorlik qilish orqali ham huquqbuzarliklarni oldini olish ishlari yo'lga qo'yildi. Xalqaro huquq normalari va standartlariga mos keladigan qonunlar qabul qilindi, va O'zbekiston xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda jinoyatchilikka qarshi kurashishga alohida e'tibor berdi.

Huquqbuzarlikning jamiyat taraqqiyotiga tahdidi — bu jamiyatning ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi huquqbuzarliklar natijasida yuzaga keladigan muammolarning to'plamidir. Huquqbuzarliklar jamiyatning stabil va barqaror rivojlanishiga xavf soladi, chunki ular nafaqat ijtimoiy tartibni buzadi, balki iqtisodiy va psixologik resurslarni ham isrof qiladi. Quyida huquqbuzarlikning jamiyat taraqqiyotiga tahdidlari keltirilgan:

1. Ijtimoiy barqarorlikning buzilishi

Huquqbuzarliklar jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni buzadi. Jinoyatlar va boshqa huquqbuzarliklar odamlarning o'zaro ishonch va hurmatiga putur etkazadi, bu esa jamiyatdagi ijtimoiy aloqalar va hamkorlikni susaytiradi. Jamiyatda xavfsizlikni his qilishni yo'qotish fuqarolarda qo'rquvni va asabiylashishni keltirib chiqaradi. Bu holat, o'z navbatida, fuqarolarning faoliyatini cheklaydi, ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida muammolarni yuzaga keltiradi.

Ijtimoiy ishonchning kamayishi: Jinoyatlarning ko'payishi odamlar o'rtasidagi ishonchni pasaytiradi, bu esa jamiyatning turli qatlamlari o'rtasida muammolarni keltirib chiqaradi.

Mahallalar va jamoalar o'rtasida beqarorlik: Huquqbuzarliklar mahallalarda beqarorlikka olib keladi, bu esa umumiy jamoa ruhiyatini va o'zaro yordamni susaytiradi.

2. Iqtisodiy rivojlanishga zarar yetkazish

Huquqbuzarliklar iqtisodiy taraqqiyotga bevosita tahdid soladi. Jinoyatchilik darajasining yuqoriligi ko'plab iqtisodiy muammolarni yuzaga keltiradi:

Investitsiyalarni kamayishi: Yuksak jinoyatchilik darajasi, ayniqsa, infrastrukturaviy va tijorat investitsiyalariga salbiy ta'sir qiladi. Potentsial investorlar xavfsizlikka bo'lgan xavotirlar sababli mamlakatga yoki hududga investitsiya kiritishga ehtiyotkorlik bilan yondoshadilar.

Resurslarning isrof bo'lishi: Huquqbuzarliklar tufayli huquq-tartibot organlari va boshqa davlat strukturalari ko'proq resurslarni jinoyatlarni oldini olish, jinoyatchilarni jazolash va zararlarni qoplashga sarflashga majbur bo'ladi. Bu iqtisodiy o'sish uchun zarur bo'lgan resurslarni samarali ishlatishga to'sqinlik qiladi.

Ishsizlik va iqtisodiy tengsizlikning oshishi: Huquqbuzarliklarning yuqori darajasi odamlarning ishonchini yo'qotishiga olib kelishi mumkin, bu esa iqtisodiy o'sishni cheklaydi va ishsizlikni kuchaytiradi.

3. Siyosiy barqarorlikka xavf tug'dirish

Jinoyatlarning ko'payishi siyosiy barqarorlikni ham tahdid qiladi. Agar hukumat huquqbuzarliklarni samarali tarzda nazorat qila olmasa, bu fuqarolar va davlat o'rtasida ishonchsizlikni keltirib chiqarishi mumkin.

Fuqarolik noroziligi va beqarorlik: Huquqbuzarliklarning ko'payishi va jinoyatchilarga nisbatan jazolarni qo'llashdagi muammolar fuqarolarda norozilikni keltirib chiqaradi, bu esa siyosiy beqarorlikni kuchaytiradi.

Korrupsiya va tartibsizlik: Korrupsiya jinoyatlarni o'ziga jalb etadigan omil bo'lishi mumkin. Agar davlat tizimi huquqbuzarliklarni oldini olishda samarasiz bo'lsa, bu tartibsizlikni va siyosiy inqirozni kuchaytiradi.

4. Madaniy va axloqiy pasayish

Huquqbuzarliklarning jamiyatda kuchayishi madaniy va axloqiy qadriyatlarning zaiflashishiga olib kelishi mumkin. Jinoyatlarni tez-tez sodir etish, shu jumladan, korrupsiya va boshqa noqonuniy faoliyatlar, jamiyatda normalar va qadriyatlarning pasayishiga sabab bo'ladi.

Axloqiy va ma'naviy buzilishlar: Jamiyatda huquqbuzarliklarni sodir etish normal holatga aylanib qolsa, bu axloqiy me'yorlarning pasayishiga olib keladi, natijada ijtimoiy hamkorlikni ta'minlash qiyinlashadi.

Buzilgan oilalar va psixologik ta'sir: Huquqbuzarliklar, xususan, uy-joylarida va oilalarda sodir bo'lsa, bu nafaqat jismoniy, balki ruhiy ta'sir ko'rsatadi. Jinoyatchilik ko'payishi bilan oilalar o'rtasidagi ishonch va yaxlitlik buziladi, bu esa kelajakda yangi huquqbuzarliklar va psixologik muammolarni yuzaga keltiradi.

5. Jinoyatning xalqaro ta'siri

Xalqaro miqyosda huquqbuzarliklar jamiyatga zarar etkazish bilan birga, davlatlar o'rtasidagi munosabatlarga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Xususan, transmilliy jinoyatlar (narkotiklar, qurol-yarog'lar va odam savdosi) xalqaro xavfsizlikni tahdid qilishi mumkin. Bular:

Xalqaro iqtisodiy aloqalarga ta'sir: Transmilliy jinoyatlar davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalar va savdo munosabatlarini cheklashi mumkin.

Xalqaro imidjning pasayishi: Jinoyatchilik va huquqbuzarliklar ko'paygan davlatlar xalqaro maydonda imidjini yo'qotadi, bu esa diplomatik munosabatlar va iqtisodiy yordamni kamaytiradi.

Xulosa

Huquqbuzarliklarning jamiyat taraqqiyotiga tahdidi keng qamrovli bo'lib, ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalarda salbiy ta'sirlarni yuzaga keltiradi. Huquqbuzarliklarning oldini olish uchun samarali profilaktik choralar, adolatli yuridik tizim, ijtimoiy himoya va madaniy tarbiya zarur. Jamiyatda huquqbuzarliklarning kamayishi uchun barcha ijtimoiy qatlamlarning faolligi va davlatning to'g'ri siyosati muhim ahamiyatga ega.

O'zbekistonning mustaqillik yillarida huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasida amalga oshirilgan islohotlar jamiyatda tartibni ta'minlash, jinoyatlarning oldini olish, fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish, va ijtimoiy adolatni ta'minlash yo'nalishlarida muhim qadamlar bo'ldi. Bu islohotlar jamiyat taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, huquqiy davlat qurish yo'lida muhim bosqichni tashkil etdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Konstitutaiyasi. T-2023.
- 2.O'zbekiston Respublikasining 2014-yil 14-maydagi "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi qonuni O'RQ-371.
- 3.O'zbekis Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning "Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz"
- 4.<http://www.lex.uz> milliy qonunchilik bazasi.
- 5.atm@dsmi-qf.uz
- 6.Zeynalov, O. "Jinoyatchilik va uning ijtimoiy oqibatlari" (Toshkent, 2017).
- 7.Baxromov, M. "Jinoyat va jamiyat: zamonaviy yondashuvlar" (Toshkent, 2020).

8.Saidov, Sh. "Huquqbuzarliklar profilaktikasi: nazariy va amaliy asoslar" (Toshkent, 2019).